

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, dnia 18 maja 2004 r.

Pan Mirosław Sawicki
Minister Edukacji Narodowej
i Sportu

Szanowny Panie Ministrze

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły skargi w głośnej sprawie unieważnienia przez Opolskiego Kuratora Oświaty egzaminu dojrzałości oraz zarządzenia ponownego egzaminu. W związku z tymi skargami zmuszony jestem wskazać Panu Ministrowi przede wszystkim na istotne okoliczności dotyczące stanu prawnego obowiązującego aktualnie w zakresie unieważniania egzaminów dojrzałości, które mogą mieć znaczenie z punktu widzenia oceny prawnej zaistniałej sytuacji.

Otóż treść zarządzenia Opolskiego Kuratora Oświaty z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie unieważnienia oraz ponownego przeprowadzenia egzaminu dojrzałości zmienionego zarządzeniem z dnia 17 maja 2004 r. wskazuje, że podejmowane w tym zakresie przez kuratora oświaty czynności mają swoją podstawę w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 marca 2001 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 29, poz. 323 ze zm.). Rozporządzenie to zostało wydane na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 ze zm.) w brzmieniu : „Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi ponadto, w drodze rozporządzenia warunki i sposób oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów, uwzględniając w szczególności kompetencje okręgowych komisji egzaminacyjnych, a także możliwości ustalania przez szkoły wewnątrzszkolnego systemu oceniania.”

Zarówno wymienione upoważnienie ustawowe w powołanym brzmieniu jak też wydane na jego podstawie rozporządzenie z dnia 21 marca 2001 r. zostało zakwestionowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich we wniosku skierowanym w dniu

6 marca 2003 r. do Trybunału Konstytucyjnego (sprawa o sygn. akt K 7/03 zawisła przed Trybunałem) jako niezgodne z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. Zarzucając wówczas upoważnieniu ustawowemu blankietowość Rzecznik wskazał, że na jego podstawie nie można zrekonstruować warunków przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów. W związku z tym wydane na podstawie takiego upoważnienia rozporządzenie straciło swój wykonawczy charakter i przybrało postać aktu samoistnego, niekrępowanego wskazówkami i nakazami ustawodawcy. Zarzuty Rzecznika zostały podzielone przez Prokuratora Generalnego, który w piśmie procesowym z dnia 18 sierpnia 2003 r. (sygn. pisma PR II 490/27/03) skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego zgodził się z tym, że rozporządzenie z dnia 21 marca 2001 r. jest niezgodne z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. Wniosek Rzecznika w dalszym ciągu oczekuje na rozpoznanie przez Trybunał Konstytucyjny.

Oczywiście do czasu stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją aktu normatywnego akt ten korzysta z domniemania legalności. Jednak wydaje się, że również ten aspekt nie powinien być pomijany, szczególnie że ustawa o systemie oświaty w obowiązującym wówczas brzmieniu (a więc w dacie wydania rozporządzenia) nie zawierała norm prawnych wprost upoważniających organ administracji publicznej do unieważnienia egzaminu.

Natomiast powoływany w „Stanowisku Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie unieważnienia egzaminu dojrzałości w województwie opolskim” art. 22 ust. 2 pkt 4 lit. g ustawy o systemie oświaty w brzmieniu: „Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi ponadto, w drodze rozporządzenia warunki i sposób oceniania i promowania uczniów oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, z uwzględnieniem możliwości unieważnienia sprawdzianu lub egzaminu w przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów, jeżeli to naruszenie mogło mieć wpływ na wynik sprawdzianu lub egzaminu” został wprowadzony do obrotu prawnego przepisami ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 137, poz. 1304). Jednakże upoważnienie w tym brzmieniu nie zostało dotychczas wykonane. Powstaje w związku z tym pytanie, czy można uznać, że rozporządzenie wydane przed wprowadzeniem do obrotu prawnego tego upoważnienia wykonuje obecnie to upoważnienie, skoro czynność normodawcza polegająca na wykonaniu upoważnienia ma charakter konwencjonalny, a więc nie może dojść do skutku per facta concludentia.

Nie wydaje się również zasadne odwołanie się w powyższym „Stanowisku” do art. 9e ustawy o systemie oświaty. Zgodnie z jego treścią osoby uczestniczące w przygotowaniu, drukowaniu, przechowywaniu i transporcie pytań, zadań i testów oraz ich zestawów, a także arkuszy egzaminacyjnych do przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów, o których mowa w art. 9 ust. 1 ustawy, są obowiązane do nieujawniania

osobom nieuprawnionym informacji dotyczących tych pytań, testów, zestawów i arkuszy egzaminacyjnych. Problem polega na tym, że art. 9 ust. 1 ustawy o systemie oświaty, do którego odsyła art. 9e tej ustawy nie dotyczy tzw. „starych matur”.

Powyższe uwagi dotyczą wyłącznie stanu prawnego obowiązującego w omawianym zakresie, a nie podejmowanych aktualnie w sprawie maturzystów aktów stosowania prawa. Ów stan, przede wszystkim z uwagi na niewykonanie przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu upoważnienia ustawowego w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 27 czerwca 2003 r., a więc z uwagi na niewywiązanie się z konstytucyjnego obowiązku określonego w art. 149 ust. 2 Konstytucji RP, budzi w dalszym ciągu istotne wątpliwości, także te natury konstytucyjnej.

Kwestię dotyczącą stanu obowiązującego prawa w zakresie unieważniania egzaminów dojrzałości należy oddzielić od sfery stosowania prawa. W obecnym stanie prawnym na mocy art. 21 pkt 1 ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw w obrotie pozostaje więc w dalszym ciągu rozporządzenie z dnia 21 marca 2001 r. Na tle przepisów tego rozporządzenia należy więc oceniać działalność nadzorczą kuratora oświaty, który miał obowiązek stosować obowiązujące prawo. W interesującym zakresie szczególne znaczenie ma zaś załącznik Nr 1 do tego rozporządzenia określający warunki i sposób przeprowadzania egzaminu dojrzałości. Stosownie do § 36 tego załącznika tematy egzaminacyjne do części pisemnej egzaminu dojrzałości są przygotowywane, przechowywane i przekazywane w warunkach uniemożliwiających ich nieuprawnione ujawnienie.

W niniejszej sprawie niewątpliwie doszło do nieuprawnionego ujawnienia tematów egzaminacyjnych. W myśl § 34 ust. 2 załącznika w przypadku naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzania egzaminu dojrzałości, przewodniczący komisji lub przedstawiciel organu sprawującego nadzór pedagogiczny może zawiesić egzamin, powiadamiając o tym kuratora oświaty. W takim przypadku kurator oświaty powołuje komisję dla wyjaśnienia okoliczności zdarzeń i ustalenia odpowiedzialności zdających oraz członków państwowej komisji egzaminacyjnej. Na podstawie ustaleń komisji kurator oświaty zarządza kontynuację egzaminu dojrzałości albo unieważnia egzamin dojrzałości i zarządza jego ponowne przeprowadzenie. Unieważnienie egzaminu dojrzałości może nastąpić zarówno w stosunku do wszystkich zdających przed daną komisją lub komisjami, jak i w stosunku do poszczególnych zdających (§ 34 ust. 3 załącznika). Stąd też nie powinno budzić wątpliwości, że przynajmniej z formalnoprawnego punktu widzenia istniała podstawa wynikająca z załącznika do rozporządzenia, pozwalająca na unieważnienie egzaminu w stosunku do wszystkich zdających.

W świetle powyższego nie powinno budzić wątpliwości, iż jednym z aspektów procesu stosowania prawa (prawa zdaniem Rzecznika wadliwego, ale korzystającego w dalszym ciągu z domniemania legalności) powinno być ustalenie odpowiedzialności zdających. Treść zarządzenia Opolskiego Kuratora Oświaty nie wskazuje czy i w jakim

stopniu wpływ na podjęte rozstrzygnięcie miały ustalenia poczynione w zakresie odpowiedzialności zdających. Stąd też w skargach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich pojawia się zarzut stosowania zasad odpowiedzialności zbiorowej, dlatego będę wdzięczny za odniesienie się do tego zagadnienia.

Pragnę powiadomić również Pana Ministra, że w skargach został także sformułowany zarzut nierównego traktowania maturzystów, gdyż zdaniem autorów skarg analogiczna sytuacja wystąpiła także w innych województwach tj. zachodniopomorskim, lubuskim i wielkopolskim. W ocenie Rzecznika zarzut ten wymaga weryfikacji (w szczególności zbadania wymaga czy sytuacje faktyczne były porównywalne) po to, aby nie powstało wrażenie stosowania przez administrację publiczną w tych samych stanach faktycznych odmiennych reguł.

Odrębną kwestię stanowi odpowiedzialność funkcjonariuszy publicznych za zaistniałą sytuację. Nie ulega przecież wątpliwości, iż dostęp do tematów egzaminacyjnych miał ograniczony krąg osób. Nie można w związku z tym oprzeć się wrażeniu, że przede wszystkim właśnie te osoby (pracownicy oświaty bądź inni pracownicy administracji publicznej) nie zdały egzaminu dojrzałości. Dlatego też wiarygodność państwa (szczególnie, że sprawa dotyczy osób dopiero wkraczających w dorosłe życie) wymaga ustalenia winnych zaistniałej sytuacji oraz wyciągnięcia w stosunku do tych osób przewidzianych prawem konsekwencji. Wyrażam w związku z tym nadzieję, że Pan Minister we współpracy z innymi organami państwa dołoży wszelkich starań w celu ustalenia okoliczności ujawnienia tematów egzaminacyjnych.

Uwagi powyższe w związku z kierowanymi do Rzecznika skargami przekazują Panu Ministrowi stosownie do art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) z prośbą o zajęcie stanowiska w tej sprawie, zwłaszcza, że rozstrzygnięcia podjęte w niniejszej sprawie dotyczą bezpośrednio praw i obowiązków uczniów.

Łączę wyrazy szacunku

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich
/-/ Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich